

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Právnická fakulta

Zborník vedeckých príspevkov

z II. vedeckej konferencie uskutočnenej v rámci Vedecko-pedagogických dní

Právnickej fakulty v Košiciach,

konanej v dňoch 10. - 11. septembra 2002

**AKTUÁLNE TEORETICKÉ A LEGISLATÍVNE
OTÁZKY SLOVENSKEHO PRÁVA**

Košice

2002

Zostavovateľ: **prof. JUDr. Vladimír Babčák, CSc.**

Za odbornú a jazykovú stránku zodpovedajú autori.

© Univerzita Pavla Jozefa Šafárika - Právnická fakulta, Košice 2002

ISBN 80-7097-500-8

Obsah

ÚVODOM

doc. JUDr. Peter VOJČÍK, CSc. 7

PRIPRAVENOSŤ PRÁVNEHO PORIADKU SLOVENSKEJ REPUBLIKY K PREVZATIU A UPLATŇOVANIU ZÁVÄZKOV PODĽA EURÓPSKEHO PRÁVA

doc. JUDr. Ján KLUČKA, CSc. 9

HISTORICKO-PRÁVNE ASPEKTY VYHLÁSENIA AUTONÓMIE PODKARPATSKEJ RUSI

doc. JUDr. Peter MOSNÝ, CSc. 20

ZÁKONODARSTVO, PRÁVNA ISTOTA A LEGÁLNOŠŤ KONANIA

JUDr. Štefan KSEŇÁK, PhD. 31

GARANČNÝ FOND INVESTÍCIÍ AKO NÁSTROJ OCHRANY KLIENTOV PRI POSKYTOVANÍ INVESTIČNÝCH SLUŽIEB

JUDr. Tomáš ILLÉŠ 41

O NIEKTORÝCH PRÁVNÝCH ASPEKTOCH ŠTÁTNEHO DLHU A ŠTÁTNYCH ZÁRUK

JUDr. Karin ČAKOCIOVÁ 51

PRACOVNÉ POMERY UČITEĽOV VYSOKÝCH ŠKÔL

JUDr. Milena BARINKOVÁ, CSc. 57

AKTUÁLNE LEGISLATÍVNE OTÁZKY KONFESNÉHO PRÁVA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

JUDr. Margita ČEPLÍKOVÁ, CSc. 68

RANNÉ TEÓRIE O ZJEDNOTENÍ EURÓPSKÝCH ŠTÁTOV

*Prof. Dr. István STIPTA, PhD.,
Fakulta štátnych a právnych vied, Univerzita v Miskolci* 77

K APLIKÁCIÍ PRIAMÝCH NORIEM MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA
SÚKROMNÉHO PRI ÚPRAVE SÚKROMNOPRÁVNÝCH VZŤAHOV S
MEDZINÁRODNÝM PRVKOM

JUDr. Igor RAÁB

96

RANNÉ TEÓRIE O ZJEDNOTENÍ EURÓPSKÝCH ŠTÁTOV

Prof. Dr. István STIPTA, Ph.D.,

Fakulta štátnych a právnych vied, Univerzita v Miskolci

Rozchod s ideou Respublica Christiana.

Stredoveké myslenie veľmi dlho pokladalo Európu predovšetkým za náboženské spoločenstvo, ktorého hranice sa kryli s hranicami vplyvu kresťanstva latin-ského vyznania. Taktiež ranná európska integrácia sa vyvinula na báze katolicizmu ako dôsledok jeho zjednocujúcich snažení. Požiadavky definované najvčasnejšími integračnými návrhmi¹ však naznačovali inštitucionálne vymedzenie vzťahov spočívajúcich na záujmovom spoločenstve štátov s potlačením pápežskej moci. Ako prvý sa s augustiniánskymi koncepciami cirkvou riadených štátov vysporiadal *Dante Alighieri*, ktorý vo svojom diele „O štáte“ po prvýkrát označil za nevyhnutné vytvorenie svetskej federácie štátov². Dielo vydané začiatkom 13. storočia odmieta pápežský primát vyzdvihujúcu teóriu „dvoch mečov“ a štát pokladá za od pápeža nezávislú svetskú inštitúciu. V zmysle uvedeného na dosiahnutie pozemského šťastia nestačí

¹ Foerster, Rolf Hellmut: *Europa*, München 1967.; Emmert, Frank: *Europarecht*, München 1996, str. 11- 40.; Streinz, Rudolf: *Europarecht*, 2. Auflage, Heidelberg 1994, str. 1- 26.; Röttinger, Moritz – Weyringer, Claudia: *Handbuch der europäischen Integration*, Wien 1991, str. 4 -13.; *Handwörterbuch der Sozialwissenschaften* III. Band. Red.: Gerhard Huber. Jutta Karutz. Göttingen 1961, str. 398 - 404.; Schmuck, Otto – Schröder, Maximilian: *Der Weg zur Europäischen Union*. Bonn 1995.; Duroselle, Jean-Baptiste: *Európa népeinek története (Dejiny európskych národov)*, Budapest 1990.; *Európa története (Dejiny Európy)*, red.: Gunst Péter, Debrecen 1996.; Ruszoly, József: *Európa jogtörténete (Právne dejiny Európy)*, Püski, Budapest 1996.; *Von der EG zur Europäischen Union. Vertiefung und Erweiterung*. (Red.: Otto Schmuck) Bonn 1996.; Farkas, Beáta – Várnay, Ernő: *Bevezetés az Európai Unió tanulmányozásába (Úvod do štúdia Európskej únie)*, Szeged 1997, str. 11-31.; Schulze, Reiner: *Az európai jog- és alkotmánytörténet - az európai kultúra alapja (Dejiny štátu a práva v Európe – základy európskej kultúry)*, Jogtudományi Közlöny. r. LIII. č. 9. (. september 1998), str. 311-321.; taktiež: *Vom ius commune bis zum Gemeinschaftsrecht - das Forschungsfeld der Europäischen Rechtsgeschichte*. In: *Europäische Rechts- und Verfassungsgeschichte - Ergebnisse und Perspektiven der Forschung*, Berlin 1991.; *Európai közjog és politika (Európske verejné právo a politika)*, red.: Kende Tamás, Budapest 1995, str. 19 - 42.; Beutler, Bengt: *Die Europäische Gemeinschaft- Rechtsordnung und Politik*, Baden-Baden 1979, str. 14 - 27.; Constantinesco, Leontin-Jean: *Das Recht der Europäischen Gemeinschaften*, Baden-Baden 1977.; *Európa*. In.: Rubicon 1997/ č. 5 - 6.; Foerster, Rolf Hellmut: *Die Idee Europa 1300-1946. Quellen zur Geschichte der politischen Einigung*. München 1963.

² Dante, Alighieri: *Egyeduralom (Samovláda)*, prel: Sallay, Géza, Budapest 1993. Z hľadiska štátoprávneho výkladu tejto štúdie – teda pre účely obsahové – sa ako lepšie použiteľný javí nemecký preklad diela. Pozri Dante, Alighieri: *Über die Monarchie*. Übersetzt und mit einer Einleitung versehen von Oskar Hubatsch. Heinemann, Berlin 1872.

dobrá vôľa panovníka, sú k tomu potrebné aj inštitucionálne záruky. Z nich najdôležitejšou je jednotná vláda všetkých štátov sveta. Najposvätnějšíou úlohou cisára stojaceho na čele tohto svetového štátu je vytvorenie mieru medzi ľuďmi. Panovník musí pritom prihliadať na osobitosti jednotlivých národov, musí čtiť ich zákony. Osobitosťou Danteho myšlienok je dôrazné rozdelenie svetskej a cirkevnej moci. Na druhej strane je aj dôkazom toho, že aj dokument vyzývajúci na tak rozsiahlu integráciu môže zostať bez účinku, ak si nevšíma konkrétne politické realie.

Koncepcia Danteho univerzálneho štátu stojí v ostrom protiklade s dovtedajšími vývojovými tendenciami štátov, nakoľko práve v období publikovania diela sa začal proces vytvárania národných štátov v Európe, ktoré sa silne viažu na štátne hranice. Teóriu, ktorá si všímala politickú realitu rozdrobenosti, vytvoril *Pierre Dubois*, dominikánsky mních z Normandie v diele „*De recuperatione Terre Sancte*“ z roku 1306³. Vo svojom návrhu zamýšľa vytvoriť štátne spoločenstvo európskych katolíckych vládcov. V záujme udržania európskeho mieru sa snaží vytvoriť taký spoločný štát, ktorého členské štáty nebudú oprávnené z neho vystúpiť. Spolkové štáty nebudú môcť viesť vojny a ak tak napriek zákazu urobia, stratia svoju samostatnosť, vlastné teritórium a vlastníctvo. Historicky pokrokovou myšlienkou tohto integračného plánu je snaha o vytvorenie stáleho medzinárodného zmierovacieho súdu. Hlavy členských štátov majú brániť záujmy svojich krajín na kongrese – zvolávanom a vedenom samozrejme francúzskym kráľom – a v prípade neprekonateľných rozporov majú mať možnosť obrátiť sa na pápežskú kúriu ako najvyššiu rozhodovaciu inštanciu. Plán upravuje aj hospodársku integráciu európskeho spolku. Autor navrhol, aby členské štáty vyrábali len také produkty, ktoré vedia vyrobiť lacnejšie ako ostatní členovia spolku. Spolkové štáty by si rovným dielom rozdelili dobyté územia vo Svätej zemi a Jeruzalemu s okolím by ponechali medzinárodný štatút. Prvý podrobný plán európskej integrácie navrhol aj organizačnú reformu cirkvi a tiež vypracoval podrobnú kultúrnu a vzdelávaciu koncepciu členských štátov. Organizované vzdelávanie by pripravilo katolícku mládež na obracanie východného obyvateľstva na pravú vieru. Školská dochádzka by trvala do dosiahnutia tridsiateho roku veku študenta, prebiehala by jednotne, podľa presného študijného plánu. Koncepcia si praje uskutočnenie francúzskych plánov, lebo v prípade jej uskutočnenia – ak by došlo k zmene sfér vplyvu

³ Dubois, Pierre: *De recuperatione Terre Sancte*. Traite de politique générale. Publié d'après le manuscrit du Vatican par Ch.-V. Langlois. –, Picard, Paris 1891.

v Európe – by sa polovica územia kontinentu dostala do moci francúzskeho kráľa. Ide o historicky prvý integračný plán, ktorý rešpektuje dodnes platné zásady medzinárodného práva. Európsku integráciu si totiž predstavuje v takej štátoprávnej formácii, ktorej členovia by sa dobrovoľne vzdali časti svojej suverenity a ochranu zvyšku ich štátnej moci by zabezpečovalo spoločenstvo.

Spomínané dve reformné idey rozdeľovali obyvateľstvo na svete na kresťanov a nekresťanov. Po páde Východorímskej ríše si však západný svet nárokoval byzantské dedičstvo. Pojem Európy sa ohraničil aj geograficky, dôležitým integračným prvkom sa stal boj proti Turkom. Vznikla nová myšlienka krížovej výpravy, ktorej cieľom nebola len agresia, porážka Osmanskej ríše, ale aj opätovné získanie gréckych území, obnova starej civilizácie. V znamení tejto idey spracoval svoje reformné návrhy humanista *Silvio Piccolomini*, neskorší pápež *Pius II.* Prevratnosťou jeho chápania Európy bolo, že pri hodnotení štátotvorného národa v prvom rade hľadal na náboženstve nezávislé osobitné znaky, osobité kultúrne, historické charakteristiky. Rovnako pojem svetadielu dostáva nový význam, totiž Európu už nestotožňuje s kresťanstvom, ale považuje ju za vlast' tu žijúcich národov. V záujme protitureckého boja žiada vytvorenie spoločného európskeho vojska podriadeného jednotnému štátnemu veleniu. Vo funkcií pápeža úspešne bojuje proti opätovnému zavedeniu starých privilégií cirkevných hodnostárov.

Spomedzi ranných politických teórií si zasluhuje osobitnú pozornosť federatívny integračný plán českého kráľa *Juraja Poděbradského*⁴. Panovník, ktorý do popredia stavia záujmy svojho národa, zamýšľa taktiež vytvoriť protiturecký spolok, avšak bez účasti pápežského štátu. Tento prvý spísaný federatívny plán v histórii (1464) bol po formálnej stránke návrhom medzinárodnoprávnej dohody medzi Francúzskom, Čechami a Benátkami. Zmluvné strany sa dohodli, že svoje vzájomné spory budú riešiť výlučne mierovou cestou, v prípade vojenskej agresie proti ktorémukoľvek členovi spolku útok spoločne odvrátia. Dohodli sa tiež, že zakrátko po uzavretí zmluvy vytvo-

⁴ Piccolomini, Enea Silvio: *Opera omnia*. Basel 1551-1571: Libellus dialogorum de generalis concilii auctoritate et gestis Basileensium; Commentarius de rebus Basiliae gestis; Historia rerum Friderici III. imperatoris; Historia Bohemica – Descriptio de situ, moribus et conditione Germaniae; Pii II. Commentariirerum memorabilium, quae temporibus suis contigerunt; Asia; Europa. Vynikajúci výklad životného diela podáva: Müller, J.: *Die Kirche und die Einigung Europas*. Dokumentierte Darlegung. West-Ost Verlag, Saarbrücken 1955.

⁵ Schwitzky, Ernst: *Der Europäische Fürstenbund Georg von Podebrad*, Marburg 1907; Foerster, R.H. (Hrsg.): *Die Idee Europa 1300-1946*. München 1963, str. 43-50.

ria spolkový rozhodcovský súd na riešenie vzájomných konfliktov. Federáciu budú považovať za otvorenú, ktorýkoľvek štát sa teda bude môcť stať jej plnoprávnym členom ak s tým vysloví súhlas snem zložený z delegátov členských štátov. Spolkové štáty budú mať právo zaviesť vlastné dane, dovtedy cirkevný desiatok budú považovať za príjem spolkovej pokladne a použijú ho na krytie finančných potrieb spoločnej armády. Reprezentanti členských štátov vytvoria spolkový snem volený na päť rokov, ktorý bude riadiť spolok a zasadať bude každý rok na inom mieste. Originálnosťou návrhu je, že neuznáva dovtedy bežný stredoveký univerzalizmus. Na jeho miesto postavil ponímanie dobrovoľnej federácie členských národných štátov, ktoré sa vzdali práva na vzájomnú agresiu, finančnej zvrchovanosti a medzinárodnej suverenity. Spolok bol povinný obrániť svojich členov pred útokmi zvonka. Navrhovaná konštrukcia má v plnom rozsahu svetský charakter; záujmy poddaných a kult neochraňoval pápež, ale panovníci. Návrh neráta s mocenským vplyvom nemeckého cisára ani pápeža; oproti týmto univerzálnym mociam zamýšľa postaviť spolok drobných vládcov.

Návrh prerozdelenia Európy.

Geografickým rozšírením sveta sa podstatne zmenila aj stredoveká filozofia. Spoločne s reformáciou útočí na cirkev a na ňou presadzované ponímanie kresťanskej Európy aj myšlienka nacionalizmu. Po vzniku absolutistických monarchií si svetskí vládcovia vtedajších veľmocí ráznejšie nárokuje vznik univerzálnej moci na celom kontinente. Táto snaha však nevyhnutne vyvoláva vzájomné združovanie menších krajín, ktoré cítia ohrozenie svojej suverenity. Medzi skorými zahraničnopolitickými koncepciami čoraz častejšie vídať víziu takého spolku štátov, ktorý združujúc malé i veľké štáty zabezpečí rovnováhu síl na kontinente. V období po náboženských vojnách celá Európa pociťovala všeobecnú potrebu mieru a poriadku. Erasmus Rotterdamský vo svojom spise „Žaloba mieru“ už predtým navrhol, aby sa spory medzi štátmi riešili mierovými prostriedkami. Ako prvý upozornil na doriešenie územných sporov medzi kresťanskými panovníkmi, ktoré by podľa neho viedlo k odstráneniu dynastických nevraživosti.

Najzávažnejšiu teóriu na integráciu Európy z XVII. storočia vytvoril *Maximilian de Béthune*, známejší pod menom knieža *Sully*. Jeho rozsiahle memoáre, ktorých jednotlivé časti boli publikované v rokoch 1638 – 1662 pod názvom „Múdra

kráľovská vláda“⁶, zhŕňajú a rozvíjajú zahraničnopolitické postoje francúzskeho kráľa Henricha IV. Ide o prvú takú teóriu vyzdvihujúcu umelé vytvorenie mocenskej rovnováhy medzi štátmi, ktorá má byť aj inštitucionálne zabezpečená. Hodnotu koncepcie zvyšuje aj fakt, že reaguje na dva ťažiskové problémy svojej doby: na habsburskú prehnatú túžbu po moci a na náboženské protiklady vedúce ku krvavým vojnám.

Z hľadiska vnútorných záležitostí Európy bolo potrebné predovšetkým vyriešiť otázky náboženstva. V súlade s uvedeným Sully navrhuje uznanie rovnoprávnosti rímskokatolíckej, reformovanej a luteránskej cirkvi. V budúcom spolku by sa členské štáty mohli sami vyjadriť, ktoré náboženstvo povolia. Tento názor museli ostatné krajiny rešpektovať. Rozhodnutie v tejto otázke v budúcnosti nebolo možné zmeniť, rovnako aj reformovanie zvolenej viery bolo neprípustné. Všetci obyvatelia štátu mali povinnosť stať sa členmi štátnej cirkvi. Kto by však neprijal úradne povolené náboženstvo, mal možnosť slobodne krajinu opustiť. Návrh zdôrazňoval vytvorenie medzinárodnej mocenskej rovnováhy. Podľa jeho ustanovení bolo potrebné Európu rozdeliť na 15 podľa možnosti teritoriálne rovnako veľkých štátov. Oproti predchádzajúcim výrazne radikálny plán teda predpokladal revíziu hraníc z geografického hľadiska. Nové prerozdelenie území sa malo uskutočniť vzájomnou dohodou v dôstojnom duchu. Novovzniknuté štáty plán navrhuje rozdeliť na tri skupiny. Medzi tzv. *volebné kráľovstvá* by patrilo šesť krajín. Francúzsko by zostalo v pôvodných hraniciach; autor nežiadal pre svoju domovinu územné zisky. Rovnako anglické hranice by zostali bez zmeny, avšak Anglicko by sa muselo vzdať územných nárokov na kontinente. Španielsko by prišlo o všetky svoje európske územia mimo Iberského polostrova s výnimkou Sardínie, na druhej strane by si naďalej mohlo ponechať všetky zámorské kolónie. Dánsko, ktoré sa dobrovoľne vzdalo dobývania zámorských území, by taktiež ostalo v pôvodných hraniciach. Plán taktiež nerátal s územnou expanziou Švédska. V záujme zabezpečenia juhoeurópskej rovnováhy by vznikol nový štát – Lombardia. Jej územie by pozostávalo zo Savojska a spod španielskeho jarma oslobodeného Milánskeho kniežatstva.

Spomedzi piatich *volebných monarchií* by Rímsko – Nemecká ríša ostala vo svojich historických hraniciach, avšak musela by uznať definitívne osamostatnenie Nizozemska a Švajčiarska. Vznikol by rozľahlý, necentralizovateľný, svojho cisára

⁶ *Denkwürdigkeiten Maximilian von Bethüne, Herzogs von Sully*. Nach der neuesten und vollständigsten französischen Ausgabe übersetzt. 7. Bde. Orel, Gessner, Zürich 1783-86.

slobodne voliaci nemecký štát, ktorý by ako kompenzáciu svojich územných strát v Európe dostal niekoľko ázijských a amerických kolónií. Pápežský štát by získal južné Taliansko a spolu s Lombardským kráľovstvom by sa stal druhou veľmocou na polostrove. V znamení radikálnych zmien v stredoeurópskom priestore by Uhorské kráľovstvo získalo späť svoju pôvodnú suverenitu, ktorá by sa prejavovala predovšetkým v slobodnej voľbe kráľa. Uhorsko považoval Sully za ochrancu kresťanstva v Európe. Podľa jednej z verzií plánu malo Uhorsko získať aj tie rakúske územia, ktoré budú odňaté Habsburgovcom, a to pod podmienkou, že krajina nikdy neexpanduje na Balkán. České kráľovstvo by si ponechalo svoje historické krajiny. Sullyho návrh považoval za ochrancu kresťanstva v Európe aj Poľsko, ktoré by získalo neobmedzené možnosti na územný rozmach na úkor Ruska a Osmanskej ríše. Posledne menované dve krajiny – nakoľko boli nábožensky odlišné – návrh nepokladal za európske.

Sullyho plán rátať aj so štyrmi *republikami*. Nizozemská republika by bola zjednotením severných protestantských Spojených provincií (Holandska) a južného – katolíckeho – Nizozemska. Rozloha Švajčiarska by bola vzrástla: nové teritórium by tvorili Tirolsko, Alsasko, biskupstvo Trento a Burgundské grófstvo. Benátska republika by sa rozšírila o Sicíliu; napokon Talianska republika by bola vytvorená z častí polostrova ovládaných miestnymi dynastiami, ktoré nepatria pod jurisdikciu iného štátu.

Zmena rovnováhy by mohla nastať len mierovou cestou. Jednou z najdôležitejších úloh spoločnej rady vzniknutého spolku by bolo udržanie rovnovážneho stavu. Sully načrtnol dve teórie o zložení a právomociach najvyššieho orgánu spolku. V zmysle prvej má rada 66 členov a jej obnova sa koná každý tretí rok. Jednotlivé členské štáty by boli v rade zastúpené pomerne podľa svojho medzinárodného vplyvu. Veľké by tam mali po štyroch delegátov, Uhorsko, Čechy, Švajčiarsko a Holandsko po dvoch. V praxi by činnosti rady napomáhali tri regionálne rady. Sídлом prvej z nich by bol Krakov, pod právomoc ktorého by patrili severné územia a Stredomorie. Regionálna rada so sídlom v Trente by koordinovala stredoeurópsky a stredomorský priestor, Paríž by vybavoval veci krajín západnej Európy.

Podľa druhého variantu by spoločná rada vždy zasadala spolu, avšak každoročne by sa menilo jej sídlo. Táto teória plánovala vytvorenie celoeurópskej rady a šiestich regionálnych rád, ktorých sídla by si členské štáty dohodli spoločne.

Rady by rozhodovali vo väčšine vecí, ktoré možno považovať za spoločné. Návrh medzi tieto počítal náboženské otázky, prípadnú revíziu skorších rozhodnutí,

rozhodnutie o nákladoch na vydržiavanie spoločnej armády, všeobecnú rovnováhu zabezpečujúce dôstojné rozdelenie dobytých území. V zmysle poznámok pripojených k návrhu by tieto územia mali byť rozdelené predovšetkým medzi volebné kráľovstvá a republiky.

Po upevnení spolku bolo zakázané vystúpenie členských štátov z formácie. V prípade porušenia mieru mohlo spoločné vojsko zaútočiť na ktorýkoľvek členský štát.

Návrh mal veľký ohlas predovšetkým u neskorších teoretikov. V jeho duchu bol spísaný aj návrh abbého *Saint-Pierra* z roku 1713, vzťahujúci sa na „večný mier“. Oblasť Sullyho myslenia je tu zjavná v návrhu takej Európy, v ktorej krajiny vzájomnou dohodou vytvoria „všeobecné spoločenstvo“ a navždy vylúčia vojny. *Rousseau* podporoval obe predstavy, vyzdvihoval predovšetkým inštitucionálne zabezpečenie mierovej spolupráce. V roku 1859 v čase rakúsko – piemontskej vojny rozširoval *Napoleon III.* tzv. „Veľký plán“ v nemeckom preklade pod vlastným menom. V úvode stálo, že vojna proti Rakúsku nie je nič iné, než pokus o návrat k niekdajšej mierovej politike francúzskeho kráľa Henricha IV. Novodobá teória smerujúca k mierovému usporiadaniu medzinárodných vzťahov bola uznávaná aj v 20. storočí. Poukazovali na ňu aj pri rozhodovaní medzištátnych konfliktov na rozhodcovských súdoch, pri vytváraní medzinárodného súdu, pri vzniku Spoločnosti národov, pri vzniku všeobecných ľudských práv a slobôd, predovšetkým pri ustanovení obsahu slobody svedomia po II. svetovej vojne⁷.

Plány na zjednotenie v znamení racionalizmu.

Vestfálsky mier (1648) otvoril novú etapu európskych dejín. Po skončení tridsaťročnej vojny sa uzavrelo obdobie náboženských vojen a hranice národných štátov boli na dlhý čas stabilizované. Mier bol výtvorom prvej celoeurópskej konferencie, na ktorej sa zúčastnili všetky dotknuté štáty. Zárukou územných zmien už nebola osoba pápeža, či cisára, stali sa ňou kolektívne garancie zúčastnených štátov. Tie podpísali

⁷ Abbé de Saint-Pierre: *Az örökbéke-tervezet rövid foglalata (Krátky prehľad návrhu večného mieru)*, Kriterion Könyvkiadó, Bukurešť 1979.; Bóka, Éva: *Az európai egységgondolat fejlődéstörténete (Dejiny teórií vzniku európskej integrácie)*, Napvilág Kiadó. Budapešť 2001, str. 57.

mierovú zmluvu ako suverénne subjekty práva neuznávajúc žiadnu nadradenú univerzálnu moc.

Nová politická situácia si vynútila vytvorenie nových všeobecných zjednocujúcich plánov. Jednou z takýchto teórií je v znamení racionalizmu vypracovaná *Leibnizova* idea⁸. Tento jeho prvý integračný plán má ešte lokálny charakter, pričom presadzuje myšlienku vytvorenia celoeurópskej vlády rozhodcovských súdov podľa vzoru starovekých gréckych *amfytionii*. Jeho tzv. Egyptský plán však už mal za cieľ revíziu hraníc Európy, s tým súvisiace obsadenie Egypta s požiadavkou na celosvetové rozšírenie európskych duchovných hodnôt. Takto vzniknutý svetový štát by bol vybudovaný prirodzene, za pomoci výsledkov prírodných vied, pričom by uplatňoval vládu práva⁹. V znamení univerzalizmu bol r. 1662 publikovaný aj Európsky plán *Jána Amosa Komenského*¹⁰. V jeho intenciách základom svetového spoločenstva štátov nie je národnostná rozdrobenosť, ale kultúra, politika a náboženstvo. Vláda by sa preto rozdelila medzi tri orgány, pričom zúčastnené štáty by uznali zvrchovanosť Kristovu. „Rada vzdelania“ je orgán pozostávajúci z vedcov, ktorého úlohou by bolo dozerať na to, aby obyvateľstvo mohlo získať potrebné vzdelanie a mohlo mať účasť na vyhovujúcom stupni náboženskej výchovy. Plánovaním náboženského života by sa zaoberalo „Konsistórium“, napokon v sporných otázkach medzi členskými štátmi by rozhodovala „Mierová rada“.

Medzičasom na kontinente došlo k vypuknutiu závažných vojen: v čase vlády Ľudovíta XIV. môžeme hovoriť o novej tridsaťročnej vojne, nakoľko Kráľ Slnko počas svojej 54-ročnej vlády 29 rokov strávil bojom proti nepriateľským európskym mocnostiam a proti Turkom. Osmanská ríša v tomto období vedie svoju historicky poslednú ofenzívu proti vnútornými vojnami oslabenej Európe. Navyše r. 1688 sa začína vojna medzi Anglickom a Francúzskom o nadvládu na mori, počas ktorej je r. 1692 zničená francúzska flotila. Následne – vďaka devolučnej vojne o španielske dedičstvo – klesá vplyv Francúzska aj na kontinente. Utrechtský mier (1713) zamýšľal obnoviť rovnováhu síl v Európe podobne ako sa o to snažil r. 1648 vestfálsky mier.

⁸ *Auszug aus Leibnizens Memoir an Ludwig XIV., über die Eroberung von Aegypten zur Begründung der Obergewalt über die europäischen Regierungen*, Hamburg 1804.

⁹ Leibniz, Gottfried Wilhelm: *Sämtliche Schriften und Briefe*. Hrsg. v. d. Preuß. Akad. d. Wiss. 4. Reihe: Politische Schriften, 1. Bd.: 1667-1676, Reichel Darmstadt 1931.

¹⁰ Comenius, Johann Amos: *De rerum humanarum emendatione consultatio catholica, ad genus humanum ante alios vero ad eruditos, religiosos, potentes Europae*, Amsterdam 1662.

Vytvorená rovnováha síl skutočne priniesla niekoľko desaťročí pokoja, preto mnoho súčasníkov chcelo vytvoriť ním zamýšľaný ideálny európsky poriadok.

Našli sa však aj takí, v očiach ktorých bola myšlienka rovnováhy skompromitovaná. Od r. 1648 totiž nič nezabránilo vypuknutiu vojen medzi jednotlivými štátmi Európy. Politici a často vtedajších filozofov hľadali namiesto teórie rovnováhy iné riešenie. Samotnú teóriu rovnováhy čoraz častejšie kritizovali v tlači a táto kritika často postihovala aj absolutistickú formu vlády. Väčšina vojen slúžila dynastickým záujmom, národnostný charakter mali čoraz menej.

Kritika prichádzajúca z miest duchovného života nepostihovala len panovníka, ale aj zvyky a náboženstvo. Práve v tomto období sa stalo známym, že aj mimo územia Európy existujú mimoriadne významné kultúrne hodnoty. Objavuje sa čoraz viac utopistických myšlienok o takých štátoch, ktoré sú spravované republikánskym spôsobom a kde nehrá rozhodujúcu úlohu náboženský dogmatizmus. Idea osvietenstva opäť priblížila k sebe kultúrne európske štáty a stala sa základom na ponímanie svetadielu ako – podľa Voltairových slov – veľkú republiku zloženú z viacerých provincií.

Významným predstaviteľom tejto myšlienky bol abbé *Saint-Pierre*, ktorý vypracoval známu teóriu zväzku vládcov¹¹. Abbé už vo svojich skorších dielach požadoval vytvorenie politickej Akadémie, kde by vyučovalo štyridsať najvýznamnejších politikov Francúzska. Tu by sa mladí ľudia mohli naučiť umeniu vládnuť. Najlepší absolventi by sa mohli stať ministrami a najvyššími štátnymi úradníkmi. Každý občan by mohol podávať Akadémii návrhy, z ktorých najlepšie z hľadiska spravovania štátu by boli oceňované vysokými finančnými odmenami. Takto – píše – by aj najhlúpejší králi vedeli vládnuť. Abbé navrhol po prvýkrát zavedenie daňových priznaní a daňových sadzieb. Mal množstvo nápadov aj v oblasti sociálnej, obchodnej politiky a v oblasti školstva. Dávno pred Adamom Smithom objavil význam práce, navrhol založenie burzy. V oblasti cirkevnej požadoval, aby cirkevní hodnostári záviseli od štátu a nie od rímskej kúrie. Zamýšľal umožniť odloženie pápežských nariadení, zrušenie celibátu, účasť mníšskych rádov v starostlivosti o chorých a v školstve. Prial si zrušiť rodovú šľachtu a zaviesť ako všeobecné pravidlo kupovanie šľachtic-

¹¹ Abbé Castel de Saint-Pierre: *Der Traktat vom ewigen Frieden*, Köln, 1712. Hrsg. u. mit einer Einleitung versehen von Wolfgang Michael. Deutsche Bearbeitung von Friedrich v. Oppeln-Bronikowski, Hobbing, Berlin 1922.

kých titulov. Kúpnu cenu šľachtického titulu by určil vysoko, získanú hotovosť by použil na financovanie verejnoprospešných prác.

Prvá verzia jeho známeho mierového plánu sa zrodila r. 1706. V jednom z jej fragmentov píše o tom, že je potrebné vytvoriť stály rozhodcovský výbor, ktorý by rozhodoval o budúcich medzištátnych sporoch a sporných medzištátnych obchodných veciach. Plán pozostávajúci zo siedmich častí bol publikovaný r. 1712 v Kolíne bez uvedenia mena autora.

V prvej časti podáva autor svoje historicko – filozofické stanovisko, ktoré silne pripomína Kanta s tým rozdielom, že Saint-Pierrovo ponímanie nie je postavené na etike, ale na utilitarizme. Podobne ako Hobbes tvrdí, že človek je vo svojej podstate zlý, avšak jeho potreba byť v bezpečí ho núti vytvoriť' spoločenstvo a uznať štátnu moc, ktorá bude chrániť jeho majetok, jeho samého pred nespravodlivosťou, násilím, napokon ktorá vyrieši jeho spory s inými občanmi. Ak túto vnútornú bezpečnosť pozdvihneme na medzinárodnú úroveň, zabezpečíme si večný mier. Vládca je povinný zaručiť bezpečnosť pre každého človeka. Zmluvy a vytvorená medzištátna rovnováha však nie sú schopné účinne obrániť medzištátnu bezpečnosť. Len to zabezpečí mier, ak panovníci – tak ako občania – vytvoria zväzok. Tento zväzok musí byť trvalý. Autor podporil monarchistickú formu vlády, avšak podotkol, že panovníci musia mať pred očami záujmy svojich poddaných.

V druhej časti uvádza ako príklad pre možný model štátneho zväzku Nemec-kú ríšu. V tretej časti vypočítava všetky prednosti, ktoré by malo vytvorenie európskeho štátneho zväzku. Kolektivismus by priniesol zmeny vo všetkých oblastiach života: posilnil by obchod, znamenal by nárast počtu obyvateľov. Príjmy by boli významnejšie, štátne výdavky by klesli. V čase mieru by zosilnelo hospodárstvo.

Štvrtá časť obsahuje najdôležitejšie myšlienky z hľadiska integrácie. Táto časť diela pozostáva z 12 článkov, pripomína formu spoločenskej zmluvy. Prvý článok stanovuje, že zúčastnení vladári uzatvárajú trvalé spoločenstvo, ktoré kresťanskej Európe zabezpečí večný mier. Toto spoločenstvo vystúpi jednotne proti mohamedánskej vláde. Panovníci združení v spolku vytvoria prostredníctvom svojich vyslancov stálu spolkovú radu so sídlom v niektorom zo slobodných miest. Druhý článok garantoval, že európske spoločenstvo nebude zasahovať do vnútornej správy členských štátov, dozrie len na to, aby si štáty udržali vlastné ústavy. V prípade vnútroštátnych nepokojov poskytne panovníkom pomoc a zabezpečí dodržanie nástupníckeho poriadku. Tretí článok ochraňuje moc vládcov členských štátov. Zachovanie ich zvrchovanosti

si želá zabezpečiť proti vnútorným narušiteľom rovnako ako proti vonkajším zásahom. Ak niektorá zo zúčastnených dynastií bude napadnutá, spolok vytvorí vyšetrovaciu komisiu, postaví vojenské jednotky a potrestá vinníkov. Po štvrté sa vládari zaviazali na dodržanie vtedajšieho status quo. Žiadne územie zo žiadneho právneho dôvodu nemohlo už zmeniť vlastníka. Zúčastnené štáty sa vzdávali všetkých dovtedajších vzájomných nárokov. Jednotliví členovia spolku mohli uzavrieť navzájom zmluvu bez účasti ostatných len vtedy, ak to nezúčastnené štáty spolku schválili 2/3-väčšinou.

V ďalších bodoch návrh požaduje, aby v záujme rozvoja medzinárodného obchodu prijali členovia spolku rovnaké obchodnoprávne predpisy. S výnimkou potravín je potrebné všetok tovar oslobodiť od cla. Žiaden panovník nesmie použiť proti inému násilie, okrem prípadu, že napadnutý je vyhlásený spoločenstvom za nepriateľa. O každom spore rozhoduje spoločenstvo, pričom sa snaží o vypracovanie dohody. Ak sa nepodari dohodnúť, je potrebné pokračovať pred rozhodcovským súdom. Ak takto prijatý rozsudok niektorá zo strán nerešpektuje, spolok ju vyhlási za nepriateľa a začne proti nej vojnové akcie. Potrestaný štát musí znášať vojnové náklady a stratí všetky územia obsadené vojskami spolku až do uzavretia mieru.

Štvrtá časť návrhu obsahuje aj inštitucionálne predstavy. Zamýšľaná spolková rada európskeho spolku by pozostávala z 24 členov, z ktorých každý by disponoval jedným hlasom. Zúčastnenými štátmi mali byť: Francúzsko, Španielsko, Anglicko, Holandsko, Savojsko, Portugalsko, Bavorsko, Švajčiarsko, Lotrinsko, Švédsko, Dánsko, Poľsko, Pápežský štát, Rusko, Rakúsko, Kursko (mestá Gdaňsk, Hamburg, Lübeck), Prusko, Sasko, Falcko, Hannover a štáty cirkevných kurfirstov. Správne výdaje spolku znášajú členské štáty pomerne podľa vlastných príjmov a počtu obyvateľov. V menej dôležitých procesných otázkach mohli rozhodnúť jednoduchou väčšinou. Pre závažné rozhodnutia však bola potrebná dvojtretinová väčšina. Posledný odsek ustanovuje ako jediný spôsob zmeny spoločenskej zmluvy jednomyselný súhlas členských štátov.

Piata časť návrhu zdôrazňuje, že všetky body plánu sú kedykoľvek zrealizovateľné, a to v mieri i vo vojne. Šiesta a siedma časť sa snažia vyvrátiť možné nesúhlasné stanoviská proti návrhu.

Uvedený plán prijal s veľkými sympatiami *Voltaire* a ako dobrý príklad ho hodnotil aj *Leibniz*. Jeho autor si o ňom dlhodobo dopisoval s Fridrichom Veľkým. Veľký panovník bol prívržencom podobných ideí, avšak podľa jeho názoru vytvore-

nie mieru bolo individuálnou povinnosťou každého vládcu. Podľa jeho slov vojna vedená proti inému môže byť aj oprávnená, ak má preventívny charakter. O sto rokov neskôr tento plán vysoko pozitívne hodnotí *Georg Sand*; považuje ho za revolučný, ústavný a humanistický.

Európske koncepcie v duchu osvietenstva.

V polovici 18. storočia sa opäť stretávame s myšlienkami abbého Saint-Pierra v nanovo preformulovanej podobe, autorom ktorej je *Jean Jacques Rousseau*. Rousseau vo svojom spise vydanom okolo r. 1750 ostro odsúdil sociálne a spoločenské nepravosti, komplikovaný právny systém a predtým zaužívaný spôsob vyučovania náboženstva. Veľký filozof – v protiklade s Hobbsom – nepopísal prirodzený stav ako boj medzi ľuďmi, za podmienku na zavedenie rajskeho stavu pokladal slobodu vlastníctva. Práve ona je dôvodom, prečo si ľudia želajú novú, občiansku spoločnosť, takto sú vysvetliteľné aj všetky dovtedajšie vojny. Stály boj teda nie je prirodzený stav, ide o výsledok vývoja. Na vytvorenie mieru v spoločnosti je preto nevyhnutné uzavrieť spoločenskú zmluvu. Ide o dobrovoľné zjednotenie členov spoločnosti, v zmysle ktorého rovnosť a slobodu ľudí zabezpečí štát. Jeho panovník sa stane zástupcom a personifikáciou vôle ľudu.

Rousseau dostal od najvyšších kruhov poverenie na zrozumiteľné prepracovanie Saint-Pierreovej knihy. V jeho ponímaní získala myšlienka vytvorenia mieru nový základ. Vychádzala z predpokladu, že ľudia sa neriadia svojimi pudmi či sklonsmi, ale svojimi záujmami.

Dielo svojho veľkého predchodcu sformoval do dvoch zväzkov¹². V prvom z nich zhrnul pôvodné myšlienky diela, v druhom opísal vlastné stanoviská. Tento výťah zo Saint-Pierreových myšlienok bol publikovaný r. 1761. Už samotný spôsob jeho zostavenia naznačuje, že Rousseau poníma Európu inak ako Saint-Pierre. Tento rozdiel je viditeľný predovšetkým v tom, že Rousseau posudzuje otázku prináležania k Európe, teda či je možné integrovať aj Rusko a Tureckú ríšu, na teoretickom základe. Rozhodujúcu úlohu pri vytvorení jednotnej Európy prisudzoval Rimanom, ktorí

¹² *Extrait du Projet de paix perpetuelle de M. l' Abbé de Saint-Pierre.-Rey.* Amsterdam 1761. Tiež pozri: von Raumer, Kurt: *Ewiger Friede.* Albert, Freiburg 1953.

už vo svojej dobe napomohli zjednoteniu kontinentu zavedením jednotného občianstva a štátneho náboženstva. V stredoveku zjednocovalo rozličné európske národy jednotné kresťanské náboženstvo a cirkev. Rousseau nepriznával verejnému právu takú zmierovaciu a rozhodcovskú úlohu ako Saint-Pierre. Podľa jeho názoru sa možno vyhnúť vojne len vtedy, ak sa panovníci všetkých štátov budú snažiť o spravodlivosť.

Vychádzajúc z týchto premís zúžil Rousseau rozsah pôvodného diela z 12 artikulov na päť. V zmysle prvého musia európske mocnosti uzavrieť zmluvu o večnom a nezrušiteľnom mieri. Majú tiež vyslať svojich splnomocnencov na stály kongres, kde ich politické spory vyrieši nezávislý rozhodcovský súd. Po druhé: počet členov spolku, spôsob hlasovania, ako aj mieru príspevkov štátov do spoločného rozpočtu určí kongres. Treťou závažnou myšlienkou je, že spolk musí zabezpečiť neporušiteľnosť hraníc členských štátov. Tieto štáty zrušia všetky svoje dovtedajšie spory. Nemôžu proti sebe viesť vojnu, spoločne sa môžu brániť len proti útokom zvonka. Ťažiskom štvrtej kapitoly je, že všetky členské štáty, ktoré nebudú rešpektovať a plniť rozhodnutie rozhodcovského súdu alebo kongresu, ktoré zaútočia na iný členský štát, bude možné ozbrojenými silami donútiť aby sa správali v súlade so spoločnými záujmami. Záverom je stanovené, že vyslanci členských štátov budú oprávnení predložiť kongresu každú otázku, ktorú považujú za dôležitú z hľadiska spolku alebo jednotlivých členských štátov. Kongres bude počas prvých piatich rokov existencie spolku – teda v akomsi prechodnom období – rozhodovať jednoduchou, potom však už výlučne dvojtretinovou väčšinou.

Druhá časť diela obsahuje Rousseauove myšlienky. Podľa jeho názoru všetky snahy na vytvorenie mieru medzi národmi zostanú bez výsledku, ak vzťahy medzi štátmi nebudú postavené na morálnych základoch. Bez radikálnej zmeny spoločenských pomerov nie sú možné vnútroštátne reformy ani zlepšenie medzinárodných vzťahov. Vnútroštátne reformy neočakával Rousseau zo slobodnej vôle panovníka na báze dobrovoľnosti. Považoval za potrebnú spoločenskú kontrolu a vo výnimočných prípadoch pripúšťal proti vladárovi aj použitie donútenia.

V 18. storočí zosilnel názor, že popri európskom mieri a jednote najdôležitejšou hodnotou sú obchodné a hospodárske záujmy krajín. Proces integrácie teda nemožovala len zmyslupnosť, ale aj záujem. Domovinou idey bolo Anglicko, kde sa aj v praxi uplatňovala väčšina osvietenských základných ideí. Pokým za mierovými myšlienkami v kontinentálnej Európe stála potreba oslabenia absolutistickej moci panovníka, Anglicko si želalo týmito prostriedkami vytvoriť predpoklady slobodného

obchodovania. Nie je náhodou, že práve tu vznikla objavila náuka národného hospodárstva a stala sa samostatnou vednou disciplínou. Merkantilizmus, ktorý je považovaný za typickú hospodársku organizáciu obdobia absolutizmu, predpokladal účinné zásahy štátu do ekonomiky. V Anglicku sa vyvinula jeho tzv. fyziokratická prax, v zmysle ktorej štát je povinný ochraňovať súkromné vlastníctvo, avšak zabezpečuje aj slobodu subjektov zúčastnených v hospodárskom živote. Táto teória neprijala myšlienku regulovania ekonomiky, požadovala obchodnú a zmluvnú slobodu.

Za formu tohto ponímania považujeme utilitarizmus. V Anglicku je jeho predstaviteľom *Jeremy Bentham*. Podstatou teórie je, že jediným merítkom každého ľudského konania je jeho účelnosť. Všetci sú povinní sledovať vlastné zábery; uplatnenie jednotlivca je zároveň záujmom spoločnosti. Benthamovo dobové dielo vyjadrilo o. i. požiadavku na všeobecný a trvalý mier¹³. V záujme mieru považoval za potrebné zaviesť vnútropolitické reformy, avšak za veľmi vhodnú označil aj radikálnu reformu zahraničnopolitických vzťahov. Tak ako vo vnútri štátu očakáva zmysuplnú aktivitu občanov, považuje za potrebnú aj aktívnu spoluprácu národov. Žiaden panovník nemôže ponechať mimo zreteľa základné záujmy iných štátov, nakoľko takýmto konaním splodí konflikt, ktorý môže v konečnom dôsledku vyústiť do vojny. Jednotlivé štáty musia tiež zohľadniť spoločné záujmy ľudstva.

Bentham vypočítava sedem príčin vojny. Väčšina z nich priamo vyplýva z absolutistických vzťahov. Na prvom mieste stojí neurčitosť nástupníckeho poriadku, na druhom potom napätie medzi susedskými štátmi z dôvodu neujasnených mocenských vzťahov. Nasledujú územné spory, imunity nad novoobjavenými územiaми, snahy o územné anexie, náboženské predsudky a sporné politické otázky. Bentham považoval za najdôležitejší spôsob na odvrátenie vojen reformu medzinárodného práva. Predovšetkým presadzoval kodifikáciu všetkých právoplatných nepísaných medzinárodnoprávných pravidiel. Následne považoval za potrebné medzinárodnoprávne uzákonenie všetkých medzištátnych otázok, ktoré ešte nie sú jednoznačne regulované právom. Napokon v záujme odvrátenia problémov súvisiacich s výkonom práva navrhol jednotný výklad znenia zákonov a odstránenie terminologickej neurčitosti.

¹³ Bentham, Jeremy: *Principles of international law*, Edinburg 1843. Taktiež pozri: *Grundsätze für ein künftiges Völkerrecht und einen dauernden Frieden*. Mit einer Einleitung. Hrsg. v. Oscar Kraus, Halle 1915.

Popri vyššie uvedenom štvrtá kapitola jeho knihy navrhovala založenie medzinárodnej organizácie. Toto teleso by zabezpečilo dva dôležité predpoklady pre vytvorenie mieru: jednak by odstránilo spory medzi európskymi štátmi, na druhej strane by spolupracovalo pri emancipácii kolónií. Bentham zastával stanovisko, že hlavnou príčinou medzištátneho napätia je koloniálna sústava. Podľa jeho názoru kolónie sú záťažou pre domovskú krajinu, lebo ich správa stojí viac ako z nich plynúce zisky. Ich vlastníctvo je luxusom a znamená tiež vznik rivality medzi štátmi. Podľa Benthamu si napr. Francúzsko udržiava námornú flotilu len preto, že má vo vlastníctve kolónie. Keby ich nemalo, nepoznalo by tento casus belli.

Bentham považoval za dôležité aj uzavretie medzinárodnej zmluvy, ktorou by boli ozbrojené sily kontrolovateľné. Zabezpečiť mier by mohlo, keby vznikol kongres alebo medzinárodný rozhodcovský súd na mierové riešenie medzinárodných sporov. Podľa jeho názoru by to bolo oveľa jednoduchšie riešenie v porovnaní s vytvorením švajčiarskej konfederácie, nemeckej ríše, prípadne amerického federalizmu. Čo sa týka konania navrhoval, aby všetky štáty vyslali dvoch vyslancov na kongres, a to jedného tzv. delegáta a jedného dozorcú. Kongres by zasadal verejne, všetky návrhy a prijaté rozhodnutia by mu bolo potrebné verejne predložiť. Výhlado-vo jeho najdôležitejšou úlohou by bolo vytvorenie zväzku európskych štátov. Na základe rozhodnutia tohto najvyššieho orgánu by bolo možné vykonávať a vynucovať všetky rozhodnutia rozhodcovského súdu. Návrh predpokladal, že vo všetkých členských štátoch bude zabezpečená sloboda tlače, ktorá umožní občanom týchto štátov spoznať rozhodnutia spolku. Bentham je prvým mysliteľom, ktorý sformuloval slobodu tlače ako podmienku dobre organizovaného štátu a medzinárodného mieru. Uznal, že diplomatická činnosť vyžaduje opatrnosť a rozhl'ad, avšak podľa jeho názoru tajná diplomacia má za následok stratu sebaovládania politikov. Zmluvy nesmú byť nikdy označené za tajné, lebo to ohrozí právo národov na sebaurčenie.

Tieto myšlienky znamenajú rozchod s kabinetnou politikou obdobia osvietenstva a požadujú takú otvorenosť života v štáte, akú možno považovať za platnú do dnešných dní.

Early Ideas on the Alliance of European States

(Summary)

For medieval thinking – quite for a long period of time – it was natural and obvious that Europe was, in the first place, a community united by religion, whose boundaries corresponded to those of the influence zone of Western (Latin) Christianity. Nevertheless, the first ideas on integration specified such requirements that, by reducing the influence and power of the Popes, consequently outlined an alliance of states based on their common interests and regulated by common official rules. It was *Dante Alighieri* who, in his work titled “The Monarchy”, first suggested the necessity to create such a secular federation of states.

Dominican monk *Pierre Dubois*, in his work published in 1306 under the title “De recuperatione Terrae Sanctae”, proposed an alliance of European catholic rulers and kings. In order to reinstate peace in Europe, he supported the foundation of such a common state whose member states were not to be authorized to quit the alliance already created. The allies were not to declare war and – in the event that any of them broke such rule – they were to lose their independence, area and property. The most farsighted element of such project was that Dubois supported the foundation of a permanently operating international court of peace.

The novelty of the European concept of *Silvio Piccolomini* – later Pope Pius II – was that he did not identify the continent as the realm of Western Christianity, but considered it the home of the peoples living therein. He demanded the recruitment of a common European army in order to fight the Turks and he desired to put this army under unified State command. The new element in the concept of *George (György) Podjebrád* was that he broke with the concept of medieval universalism and, instead of such idea, he proposed such a voluntary federation of independent states within the framework whereof the singular states were to renounce their right to declare war against one another, their financial independence and their sovereignty in foreign affairs. On the other hand such plain failed to take into consideration the powers represented by the German Emperor and the Pope, as its goal was to create the alliance of the princes and rulers of small states against the two universal power representatives.

In the XVII century the concept on European unification that produced the greatest effects, was the work of *Maximilian de Béthune*, better known as the Prince of Sully. The author emphasized the necessity of equilibrium of powers among the

states, and contemporaneously aimed at guaranteeing such equilibrium by the respective institutions.

The study is concluded with the summary of the European concepts elaborated under the influence of Enlightenment. The ideas of *Saint-Pierre*, *Rousseau* or *Bentham* represented a certain breaking up with the cabinet policy of the previous era of Enlightenment and they demanded such openness and transparency of State and government activities that we may consider valid until our present days.

Resumé.

Pre stredoveké myslenie bolo dlho prirodzené považovať Európu predovšetkým za náboženské spoločenstvo, ktorého hranice sa kryli s hranicami vplyvu kresťanstva latinského vyznania. Požiadavky najrannejších integračných plánov však predpokladali vznik inštitucionálne upravených vzťahov, spočívajúcich na záujmovom spoločenstve štátov s potlačením pápežskej moci. Ako prvý upozornil na nevyhnutnosť vytvorenia svetskej federácie štátov *Dante Alighieri* vo svojom diele „O štátoch“.

Dominikánsky mních *Pierre Dubois* sa stal známym svojím dielom „De recuperatione Terre Sancte“ z roku 1306. Jeho plán zamýšľal vytvoriť spoločenstvo európskych katolíckych panovníkov. V záujme vytvorenia európskeho mieru presadzoval vznik takého spoločného štátu, z ktorého jeho členovia nebudú môcť vystúpiť. Spolkové krajiny by nemohli viesť vojny, v prípade porušenia tohto zákazu by stratili svoju samostatnosť, svoje teritórium a svoj majetok. Pokrokovým znakom jeho plánu bolo presadzovanie založenia vždy zasadajúceho medzinárodného zmierovacieho súdu.

Novinkou v ponímaní Európy bola myšlienka *Silvia Piccolominiho*, neskoršieho pápeža *Pia II.*, ktorý európsky kontinent už nestotožňoval výlučne len so západným kresťanským svetom, ale ho považoval za domovinu všetkých tu žijúcich národov. V záujme protitureckého boja požadoval vytvorenie spoločnej európskej armády, ktorú zamýšľal podriaďiť spoločnému veleniu členských štátov. Novinkou bol aj plán *Juraja Poděbradského*, ktorý sa rozišiel s tradičným európskym univerzalizmom a na jeho miesto postavil také ponímanie dobrovoľnej federácie jednotlivých národných štátov, podľa ktorého sa členské štáty vzdávajú práva viesť navzájom vojny,

finančnej zvrchovanosti a suverenity spojenej so zahraničnými vecami. Plán nepočítal s mocou nemeckého cisára a pápeža; oproti týmto dvom univerzálnym mocnostiam zamýšľal vytvorenie spoločenstva drobných štátov.

Integračný plán *Maximilana de Béthune*, známejšieho pod menom *princ Sully* mal v XVII. storočí najväčší vplyv. Autor zdôrazňoval nevyhnutnosť rovnováhy mocí medzi štátmi, zároveň sa snažil o inštitucionálne zabezpečenie tejto idey. Štúdiu uzatvárame prehľadom Európskych koncepcií zrodených v duchu osvietenstva. Myšlienky *Saint-Pierrea*, *Rousseaua*, *Benthama* znamenali rozchod s kabinetnou politikou obdobia osvietenstva a požadovali tak rozsiahlu otvorenosť štátneho života, akú môžeme považovať dodnes za platnú.